

PROFESORI UITAȚI AI CONSTANȚEI INTERBELICE

Dr. Lavinia DUMITRAȘCU*

Și azi, când vorbești despre învățământul constănțean, te referi, în primul rând, la Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”. Nu doar pentru că este cel mai vechi gimnaziu/liceu/colegiu din orașul de pe malul mării, ci și pentru că, de-a lungul timpului, de pe băncile lui s-au ridicat nume de prestigiu pe plan național și internațional (jurnalistul și omul politic George Beza, comandorul Constantin Copaciu, actorul Hamdi Cerchez, generalul Ion Eremia, matematicianul, statisticianul, pedagogul și economistul Nicolae Georgescu-Roegen, inginerul chimist Petre Frangopol, fizicianul Musa Geavit, biologul și oceanologul Mircea Traian Gomoiu, regizorul Stere Gulea, scriitorul Corneliu Leu, medicul Alexandru Pesamosca etc.) și pentru că elevii au obținut rezultate deosebite la concursuri naționale și internaționale. Aceasta s-a datorat profesorilor foarte bine pregătiți, personalități de marcă ale culturii locale, regionale, naționale și chiar internaționale.

Aplecarea mea spre profesorii de la „Mircea” s-a datorat „descoperirii” unor „state de serviciu” ale unor „dascăli” interbelici și imediat postbelici de la Liceul „Mircea cel Bătrân” în Depozitul de Istorie Modernă-Contemporană a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Între acestea, profesori despre care nu auzisem prea multe. Mă voi opri la doar cinci dintre aceștia, pe nedrept uitați: Jules Berbier, Gheorghe Toma, Nicon Turtureanu, Petru Ionescu, Stavru Tarasov.

JULES BERBIER, profesor de limba franceză, s-a născut pe 18 august 1873, în București.¹ Provine dintr-o familie de francezi românizați², având naționalitate română și religie catolică.

S-a căsătorit în 1898 și, până la data completării „Statului personal” – 1921 -, nu avea copii.

Era „*ieșit din rândurile armatei*”, deși fusese înregimentat în Regimentul 7 Racova nr. 25 Vaslui.

Și-a luat bacalaureat în București, și este licențiat în Litere – filologie modernă –, la Universitatea din Iași (octombrie 1904).

A predat limba franceză, fiind profesor suplinitor din septembrie 1895, profesor provizoriu din septembrie 1909 și profesor definitiv din iunie 1913.

* Cercetător științific III la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

¹ Depozitul de Istorie Modernă-Contemporană al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța (în continuare MINAC), inv. 1111 – *Stat personal Jules Berbier*, 31 august 1921; *Aniversarea a 25 de ani a Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Anuar anul școlar 1921-1922, Constanța, Institutul de Arte Grafice și Editură „Constanța”, 1923*, p. 77 dă ca an de ștere 1875, dar considerăm anul 1873, „statul personal” fiind completat de Jules Berbier.

² Ion Faiter, *Monografia Colegiului Național „Mircea cel Bătrân” Constanța*, Ed. Muntenia, Constanța, 2004, p. 49.

Jules Berbier a predat la gimnaziul Vaslui (1 septembrie 1895-15 septembrie 1902), la gimnaziul din Dorohoi (15 septembrie 1902-15 ianuarie 1905), la gimnaziul din Călărași (1 martie 1905-1 septembrie 1905), din nou la gimnaziul din Dorohoi (1 septembrie 1905-1 septembrie 1906, 1 martie 1907-1 septembrie 1912).³

În februarie 1904, Jules Berbier a fost numit supraveghetor de ordine la gimnaziul din Dorohoi⁴, în iunie 1905 este membru în comisia examenului de absolvire la gimnaziul din Călărași⁵ și în iulie 1909, la gimnaziul din Dorohoi.⁶

În iunie 1906, profesorul de franceză organizează, cu elevii clasei a IV-a a Gimnaziului „Grigore Ghica” din Dorohoi, o excursie științifică în Bucovina.⁷

La Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, acesta a predat de pe 1 septembrie 1912 și lucra la data completării „Statului personal” - 31 august 1921, fiind profesor, în același timp, și la Școala comercială Constanța.⁸

În perioada 1912-1916, Jules Berbier conduce Institutul particular „Profesorii asociați”, o „prelungire” a liceului „Mircea cel Bătrân” - în contextul creșterii accentuate a numărului de elevi și a lipsei de spațiu -, continuând să fie profesor la liceul constănțean.⁹ A fost „statornic membru” al comitetului școlar, ținând și contabilitatea.¹⁰

În anul școlar 1922-1923, însoțește elevi ai școlii în excursie la Cernavoda.¹¹

Pe 1 septembrie 1924, profesorul definitiv de limbă franceză Jules Berbier „s-a permutat la Liceul din Râmnicul Sărat. D-sa a funcționat la liceul din Constanța neîntrerupt timp de 12 ani.

Bucurându-se de o reputație didactică eminentă și desvoltând o activitate intensă ca membru al comitetului școlar încă de la înființarea acestei instituțiuni, prin munca și capacitatea dovedită a fost unul dintre susținătorii școalei noastre. De aceea plecarea d-sale a lăsat un gol greu de împlinit și a fost viu regretată de colegi și de toți prietenii liceului.

³ MINAC, inv. 1111.

⁴ „Evenimentul”, XII, nr. 9, 21 februarie 1904, p. 9.

⁵ *Comisiunile examinatoare a absolvenților de gimnazii și licee*, în „Universul”, XXIII, nr. 158, 12 iunie 1905.

⁶ *Examinele de absolvire la școalele secundare. Comisiunile examinatoare*, în „Dimineța”, VI, nr. 1911, 17 iulie 1909, p. 5.

⁷ *Dorohoiu - Excursiune școlară*, în „Universul”, XXIV, nr. 162, 16 iunie 1906, p. 2.

⁸ MINAC, inv. 1111.

⁹ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 45; *Aniversarea a 25 de ani a Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța...*, p. 56.

¹⁰ *Aniversarea de 40 de ani a Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Anuarul - volumul al X-lea pe anii școlari 1934-1935 și 1935-1936*, Institutul de Arte Grafice „Albania”, Constanța, 1937, p. 20; *Anuarul Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța publicat de direcțiunea școalei*, Constanța, Tipografia „Victoria” George I. Georgescu, 1924.

¹¹ *Anuarul Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța publicat de direcțiunea școalei...*, 1924.

Recunoștința atâtor serii de elevi va fi cea mai adevărată recunoaștere a meritelor distinsului profesor".¹²

După terminarea Primului Război Mondial, intelectualitatea Constanței începe lupta pentru ridicarea unei clădiri a Liceului. Din comitetul școlar implicat, din partea corpului didactic, face parte și J. Berbier.¹³

În iunie 1934, este numit profesor definitiv la Școala comercială elementară și superioară Buzău¹⁴ și, peste doi ani, este transferat la Școala comercială superioară „Bălăcescu” din București.¹⁵ În monografia Liceului „Mircea cel Bătrân” este înregistrat ca profesor între 1906-1924¹⁶ dar, fără îndoială, cu pauzele în care a predat la alte instituții de învățământ din țară.

Jules Berbier este prezent și în publicistica vremii, traducând lucrări despre arheologia dobrogeană.

Un fost elev al său de la liceul constănțean, Sorin Dimitriu, afirmă că acesta era „*pretențios, dar sever și bun pedagog*”.¹⁷

O atitudine critică o are fostul său elev Mihail Dida, care povestește despre fostul său profesor de franceză: „*Scurt, gras, cu capul sprijinit pe dreapta de o gâlcă cât pumnul, moș Berbier, un «bonhomme», indiferent și plictisit. Nu ne-a explicat niciodată nimic. Nu ne-a citit niciodată, măcar de leac, un rând în franțuzește. Ne pune să citim, să traducem și ne corectă greșelile. Atât! Ne vorbea, când ne vorbea, și asta foarte rar, în românește. Mi-am dat seama cam târziu că moșul ne cunoștea ce ne poate pielea așa cum își cunoștea propriul buzunar.*” După o pățanie legată de copiere la teză, acesta concluzionează: „*moș Berbier ne-a dovedit că citind la catedră ziarul «Universul», el tot ne prindea când copiam. Tot anul nu ne-a scos din patru sau cinci (...). Dar Berbier nu a lăsat pe nimeni corigent. Deși francez, el nu ne-a învățat cu nimic mai multă franceză decât profesorii din anii precedenți*”.¹⁸

Într-o poezie dedicată profesorilor lui, elevul Grigore Sălceanu, viitorul poet, îl mintea și pe profesorul său de franceză: „*Berhier, cu glasul-i dulce, ca un murmur diafan, / Cu suavități de înger și parfum verlainian*”.¹⁹

Jules Berbier a primit „Medalia Jubiliară” și este cavaler al Ordinului „Coroana României”²⁰

¹² Transferarea D-lui Profesor Jules Berbier, în „Anuarul Liceului «Mircea cel Bătrân» din Constanța pe anul școlar 1923-1924 publicat de direcțiunea școalei, Constanța, Tipografia Comercială „La lucrătorii Asociați”, 1924, p. 76.

¹³ Ibidem, pp. 82-83.

¹⁴ „Monitorul Oficial”, nr. 141, 22 iunie 1934.

¹⁵ Transferuri în învățământul secundar, în „Dimineața”, XXXII, nr. 10588, 16 iunie 1936, p. 12.

¹⁶ Ion Faiter, op. cit., p. 398.

¹⁷ Ibidem, pp. 49-50.

¹⁸ Mihail Dida, *La-nceput de secol XX*, Snagov, Editura Letras, 2020, pp. 70-71.

¹⁹ Grigore Sălceanu, *Aere perennius*, în „România de la Mare”, V, nr. 6, 1996, p. 37.

²⁰ MINAC, inv. 1111.

GHEORGHE TOMA, profesor de limba latină și limba franceză, s-a născut pe 10/22 septembrie 1891, la București. De naționalitate română și de religie creștin-ortodoxă.

Din punct de vedere al stării civile, pe 22 septembrie 1923, s-a căsătorit cu Ana, casnică, cu care, la data completării „statului de serviciu” - 1935 -, nu avea copii.

Gheorghe Toma a urmat Școala Primară a „Societății pentru învățătura poporului român” din București (23 iunie 1902), apoi Liceul „Matei Basarab” din capitală (1910). Peste trei ani, a devenit licențiat în Drept București și, peste încă un an, licențiat în Filologie modernă - limba și literatura franceză. În 1916, a absolvit Seminarul Pedagogic București.

Serviciu militar și l-a făcut la Cercul de recrutare Tulcea, fiind plutonier în termen redus în rezervă, contingent 1913.

Între 9 aprilie - noiembrie 1912, a lucrat ca impiegat cl. II la Casa de Depuneri și Consemnațiuni din București.

Din 16 septembrie 1919, Gheorghe Toma a fost profesor provizoriu, pe baza examenului de capacitate din sesiunea extraordinară din mai 1919 București – specialitatea principală – limba latină, a reușit al doilea, cu media 9, clasificat al treilea specialitate secundară (dispensat). Materii de licență considerate ca specializări secundare: limba franceză și limba română. Din 28 februarie 1931, a fost numit profesor definitiv.

A predat la: Gimnaziul „Anastase Panu” Huși, ca suplinitor (1 septembrie 1914 - 1 septembrie 1919), la Liceul „Cuza Vodă” Huși – titular provizoriu (1 septembrie 1919 - 1 septembrie 1920). A fost transferat la Liceul „Mircea cel Bătrân” Constanța (1 septembrie 1920 - 15 februarie 1926) și, de aici, din oficiu, la Liceul din Orhei (15 februarie 1926 - 1 mai 1926), de unde a fost demis din oficiu. A fost reintegrat la Liceul „Principele Carol” Tulcea (1 septembrie 1926 - 1 septembrie 1935).²¹ În martie 1931, Gh. Toma obține titlul de profesor definitiv în învățământul secundar din orașul Tulcea, pentru specialitatea principală limba latină.²²

De pe 1 septembrie 1935, a fost transferat la Liceul „Mircea cel Bătrân” Constanța. În monografia liceului a profesorului Ion Faiter, este înregistrat ca făcând parte din corpul profesoral, predând româna, franceza, latina și filosofia, între 1921 - 1926, 1930 - 1943.²³ În anul școlar 1936 -1937, profesorul Gheorghe Toma făcea parte din Comitetul școlar al Liceului „Mircea”, din partea corpului didactic.²⁴ În perioada luptei pentru ridicarea noului local a liceului, este membru al comitetului școlar.²⁵

²¹ MINAC, inv. 3789 - *Stat personal Gheorghe Toma*, 1 septembrie 1935.

²² „Monitorul oficial”, partea I, nr. 75, 31 martie 1931, p. 2943.

²³ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 407.

²⁴ I. Dobrogeanu, *Centenară conștiință a civilizației românești la marea cea mare, locaș al culturii și emblemă a învățământului național*, în „România de la Mare”, V, nr. 6, 1996, p. 19; *Aniversarea de 40 de ani...*, p. 21.

²⁵ Ion Faiter, *op. cit.*, pp. 83-84.

De-a lungul activității sale la liceul constănțean, Gh. Toma a avut o bogată activitate: participă la șezătorile liceului, ținând conferințe (*Banghetul lui Platon – symposion*, cuvântare cu prilejul sărbătoririi patronului instituției de învățământ, Sf. Andrei; *O călătorie diplomatică acum 2000 de ani*; *Alte perspective în educație*; *Profesiunile libere la romani*), lecturi și recitări, participând și în segmentul artistic al șezătorii (în perioada 1920 - 1924).²⁶ În iarna lui 1937, șezătoarea s-a ținut pentru a aduna fonduri în vederea ridicării statuii reginei poete Carmen Sylva. Între conferențieri, și Gheorghe Toma, care vorbește despre *Cuza Vodă* și *Tricentenarul lui Boileau*.²⁷

Profesorul Gheorghe Toma se implică și în organizarea de excursii: în anul școlar 1922 - 1923, face, cu 111 elevi, o excursie la Cernavoda, o alta la Hârșova și la ferma de la Hamangia²⁸; pe 30 mai 1937, însoțește elevii de la „Mircea” în excursie în „ținuturile secuiești”, împreună cu alți profesori, implicându-se și în programul artistic ce a fost prezentat de elevi, după donațiile pe care aceștia le-au făcut bisericii din localitatea Poiana, județul Trei Scaune.²⁹

A fost director al Gimnaziului din Adamclisi (1924) și al Liceului „Principele Carol” din Tulcea (1927, 1933 - 1 august 1935).³⁰

Gheorghe Toma este autor al volumului *Spice din Lanul Credinței* – mică antologie religioasă și articole de orientare filosofică în revista „Analele Dobrogei” și „Tomisul”, ambele apărute la Constanța p. 114. Publică articole: *Judecata lui Socrate*, *Visul lui Scipo*, *Filosofia poetului Q. Horatius Flaccus*. *Un filosof poet în antichitate*, *Titus Lucretius Carus*, *Maxima la romani*. De asemenea, îl traduce din franceză pe Ernest Renan. Profesor, atâta timp la liceul de la malul mării, a scris și *Rolul Liceului „Mircea cel Bătrân” în cultura dobrogeană*.³¹

A fost membru activ al Societății Regale Române de Geografie.

În urma acestei activități, a fost recompensat cu Medalia „Răsplata muncii pentru Biserică” cl. I (1925)³²

Elevii lui Gheorghe Toma își aduc aminte de vasta cultură a profesorului Gheorghe Toma, de biblioteca sa bogată și de modul în care implica elevii la predarea lecțiilor. Un fost elev își amintește despre dascălul lui de latină: „Cunoscător adânc al gramaticii și literaturii latine. Excelent pedagog, îl consider

²⁶ *Aniversarea a 25 de ani a Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța...*, pp. 75, 86, 87; *Anuarul Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța publicat de direcțiunea școalei...*; *Anuarul Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța 1923-1924 publicat de direcțiunea școalei...*, pp. 78, 79; *La încheierea ciclului de șezători literar artistice ale Liceului „Mircea cel Bătrân”*, în „Marea neagră”, I, nr. 182, 17 aprilie 1924, p. 2.

²⁷ *Șezătorile Liceului în iarna 1937*, în „România de la Mare”, V, nr. 6, 1996, p. 20.

²⁸ *Anuarul Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța publicat de direcțiunea școalei...*

²⁹ *O frumoasă manifestare românească a profesorilor și elevilor liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța în ținuturile secuiești*, în „Viitorul”, XXIX, nr. 8828, 18 iunie 1937, p. 2.

³⁰ MINAC, inv. 3789.

³¹ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 114.

³² MINAC, inv. 3789

unul dintre cei mai buni profesori pe care i-am avut...îi datorez adâncirea cunoștințelor de l. latină care mi-au folosit atât de mult pentru studiul Dreptului Roman și, la doctorat, în studierea textelor de l. latină ale unor cronicari”³³.

Un alt elev: „Un profesor deosebit, cu care nu am făcut latina, deși era un clasicist român, ci franceza, în cursul inferior. Nu pregeta să ne vorbească de latină și cultura greco-romană”³⁴.

Cum este de obicei, nu toți elevii au amintiri frumoase vis-a-vis de profesori. O amintire a fostului elev Mihail Dida: „Lucrarea scrisă la limba română a fost o dictare citită cu iz moldovenesc, apăsător, cu o voce tulburătoare ce te scotea din călduri și te băga în răcori. Parcă-l aud și acum pe Gheorghe Toma, profesorul meu de mai târziu, în clasa a III-a la limba latină și într-a patra de franceză: «Vă dau o dictare! Scrieți titlul! Ma-ga-rul» Și toți am scris «magarul» cu a, fără semnul diacritic respectiv”. Acesta făcuse franceza cu Jules Berhier și „promovând într-a patra, unde am dat de Gheorghe Toma, cu toate eforturile mele am rămas corigent la franceză. Dând cu ochii de elevul cel mai bun la latină într-a III-a, i-a cășunat că trebuie – bietul de mine – să fiu și cel mai bun la franceză. (...) Foarte inegal în comportament, irascibil și capricios, trecea de la stări de un calm imperturbabil la furii demne de cămașa de forță. Ușor îi intrați în grații și tot așa erai dizgrațiat. Semăna izbitor cu Napoleon Bonaparte, până la amănuntul smocului de păr lăsat pe frunte.”³⁵

Poetul Grigore Sălceanu îi dedică fostului său profesor câteva versuri: „Toma, tainică figură, din adâncul vremii zvon/Cu romantică privire, amintind pe lordul Byron./Trist, pe țărmul lui Ovidiu, scandând versurile-i triste./În frumoase, neuitate, dimineți de ametiste,/Ne-nțeles, purtând prin Tomis, în trecut cu mintea dus,/Pe Steluța lui iubită, mândră floare ce-a apus”³⁶.

NICON TURTUREANU a fost profesor de geografie și istorie. Un „statut personal” mai detaliat ni-l oferă profesorul Nikon Turtureanu.³⁷ De fapt, este vorba despre un dosar cu documente, a căror traducere din germană este autenticată. Vom oferi și amănunte, în speranța de a aduna mai multe informații.

Nicon Turtureanu s-a născut pe 4 martie 1888, în Suceava. Tatăl său este Ion Turturean din Suceava, iar mama – Profira, născută Ianovici.

A fost botezat în religia ortodoxă, pe 26 aprilie 1888 stil vechi, cu numele de Nikon. Numele nașilor de botez: Nicolai Ianovici – zugrav din Suceava - și Aglaia, „soția lui Ilie Cernăuțean arm. țării”. Moașă: Roza Cheti din Suceava. Preot: Casian Tușinevski paroh Parohia „Sfântul Nicolae” din Suceava (Certificat de botez f. 2)

Pe 3 decembrie 1938, s-a căsătorit, în Constanța, cu Sultana, născută Turturică, de religie ortodoxă (Buletin de căsătorie f. 3).

³³ Ion Faier, *op. cit.*, p. 115.

³⁴ *Ibidem*, 2004, p. 114.

³⁵ Mihail Dida, *op. cit.*, pp. 64-65, 21-22.

³⁶ Grigore Sălceanu, *op. cit.*, p. 37.

³⁷ MINAC., inv. 3884 - Suceava, septembrie 1925.

Nicon Turtureanu a urmat, Liceul Superior greco-oriental Suceava, cu predare în limba germană (1902-1909) (cf. Certificatului de maturitate tradus legalizat din germană anexat la dosar - f. 4).

A absolvit Facultatea de Filozofie-Pedagogie a Universității din Cernăuți (1909-1913). În 1911, studentul Nicon Turtureanu era președintele Societății Academice Române „Dacia” din Cernăuți.³⁸

Documentele din dosar explică problemele pe care le-a întâmpinat Nicon Turtureanu la examenul de capacitate pentru învățământul secundar: comisia l-a notat cu „suficient”, pe 22 iunie 1920 (Adeverință - „Absolutoriu” f. 5-6). Examenul de capacitate l-a dat la Istorie și Geografie, dar obținând, la istorie, doar suficient, candidatul s-a retras și a revenit, în sesiunea din martie 1922 – se trecuse la limba română de predare -, luând suficient la istorie, iar, în sesiunea din iunie 1923, același calificativ la geografie. Comisia examenelor de capacitate pentru învățământul secundar din Cernăuți, condusă de directorul Theofil Sauciuc-Săveanu, l-a declarat „capabil de a preda istoria și geografia în toate clasele liceale în limba de predare română” Cernăuți, 29 iunie 1923 („Copie vidimvată” f. 7).³⁹

Nicon Turtureanu a predat, ca profesor suplinitor, la Liceul de băieți „Ștefan cel Mare” Suceava⁴⁰, la o catedră vacantă de istorie și geografie (10 octombrie 1913 - 1 septembrie 1915). În 1915, a fost mobilizat pe front. Situația sa militară este prezentată în dosarul amintit: „*certificăm prin prezenta declarație că Domnul profesor Nicon Turtureanu a servit în armată împreună cu noi, la regimentul 22 gloată (Landsturm) în timpul dela 1 Septembrie 1915 până la 31 Octombrie 1918, când a fost eliberat prin evenimentele care au contribuit la desfacerea împărăției austro-ungare.*” (Declarație, f. 9).

S-a reîntors la catedră pe 13 noiembrie 1918, funcționând la Liceul de băieți „Ștefan cel Mare” Suceava.⁴¹ Pe 1 septembrie 1924, a devenit profesor provizoriu de istorie⁴² și, din 1 martie 1928, a fost numit profesor titular definitiv (Adresă, f. 10, 11).⁴³ În 1926, era director al liceului. În această calitate, îl însoțește pe Erik Colban, secretarul general al Ligii Națiunilor și pe secretara sa în vizită în Bucovina.⁴⁴

În 1926, Nicon Turtureanu este consilier județean de drept în Suceava ca reprezentant cel mai vechi în grad al învățământului secundar.⁴⁵ În același an, devine inspector școlar pentru școlile secundare din oraș.⁴⁶

³⁸ „Gazeta Transilvaniei”, LXXIV, nr. 137, 23 iunie 1911, p. 3.

³⁹ Loc. cit.

⁴⁰ Azi, Colegiul Economic „Dimitrie Cantemir”.

⁴¹ MINAC, inv. 3884.

⁴² „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 182, 22 august 1924, p. 9586; MINAC, inv. 3884.

⁴³ *Nouii profesori și profesoare cu titlul definitiv*, în „Universul”, XLVI, nr. 72, 26 martie 19128, p. 5.

⁴⁴ <http://cedcsv.ro/cedc/index.php/informatii/istoric>; „Dimineața”, XXII, nr. 7181, 23 noiembrie 1926, p. 4.

⁴⁵ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 159, 18 iulie 1926, p. 10954.

Peste doi ani, este încadrat „în învățământul secundar al băieților din orașul Suceava, pentru specialitățile: istoria și geografia ambele principale”.⁴⁷ În 1930, face parte din comisia de bacalaureat la Liceul de băieți din Câmpulung.⁴⁸

Profesorul Nikon Turtureanu făcea parte din comitetul de primire la Suceava a unei echipe de crainici din Italia, în august 1931.⁴⁹

Pe 12 iunie 1930, mișcat de atitudinea „spontană, sinceră și cu adevărat înțeleaptă manifestată cu ocazia urcării la tron a M.S. Regelui Carol II” a lui Gheorghe Brătianu, Nikon Turtureanu, împreună cu alții, se alătură partidului acestuia.⁵⁰ Membru în Consiliul județean al partidului, va demisiona, în 1932, din organizația liberal-georgistă din Suceava.⁵¹ Peste un an, acesta se înscrie în Partidul Național Agrar.⁵²

Pe 1 septembrie 1933, fiind „disponibil de la Suceava, liceu băieți, catedra istorie, se reîncadrează” la Liceul de băieți din Oravița „catedra geografie-drept” (f. 13).⁵³ În 1934, Nikon Turtureanu era profesor la liceul din Suceava, și, pe 9 - 10 iulie, împreună cu prefectul județului, însoțește studenții Facultății de Litere de la București în excursie în Suceava.⁵⁴

În iunie același an, acesta se transferă, la catedra de geografie de la Liceul de băieți Constanța⁵⁵. Aici, fiind membru al comitetului școlar, se implică în ridicarea unei noi clădiri pentru instituția de învățământ, organizează excursii cu elevii – de exemplu, la București, în anul școlar 1934/1935, la expoziția industrială din Parcul Carol și muzeele din Capitală; o alta, pe 19 aprilie 1935, în Oltenia și, de aici, pe Dunăre, în Banat, iar, pe 26 mai, la Adamclisi și Cernavoda.⁵⁶

Din 28 iulie 1937, Nikon Turtureanu, profesorul de geografie de la Liceul de băieți din Constanța, se transferă, din nou, de la 1 septembrie 1937, la Liceul de băieți „Ștefan cel Mare” Suceava (f. 14), unde a funcționat, tot ca profesor de geografie până la 1 septembrie 1938.⁵⁷ În 1938, era director al liceului sucevean.⁵⁸ De la 1 septembrie 1938, a fost transferat, din nou, la Liceul de băieți din Constanța

⁴⁶ „Dimineața”, XXII, nr. 6980, 3 mai 1926, p. 2.

⁴⁷ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. nr. 82, 10 aprilie 1928, p. 3023.

⁴⁸ „Universul”, XLVIII, nr. 141, 24 iunie 1930, p. 6.

⁴⁹ *O distinsă vizită la Suceava*, în „Glasul Bucovinei”, XIV, nr. 3586, 26 august 1931, p. 2.

⁵⁰ *Adeziuni din Suceava*, în „Curentul”, III, nr. 862, 18 iunie 1930, p. 5.

⁵¹ *Organizația liberal-georgistă din Suceava părăsește partidul*, în „Calendarul”, I, nr. 96, 14 iulie 1932, p. 5.

⁵² *Mișcarea partidului național-agrar din Caraș*, în „Țara Noastră”, XI, nr. 439, 24 octombrie 1933, p. 3.

⁵³ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 161, 17 iulie 1933, p. 4767; „Calendarul”, II, nr. 423, 19 iulie 1933, p. 5.

⁵⁴ „Dimineața”, XXX, nr. 9896, 17 iulie 1934, p. 2.

⁵⁵ MINAC, inv. 3884; „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 127, 5 iunie 1934, p. 3600; „Universul”, LI, nr. 152, 7 iunie 1934, p. 6; *Aniversarea de 40 de ani...*, p. 276.

⁵⁶ *Aniversarea de 40 de ani...*, pp. 21, 279, 281.

⁵⁷ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 129, 7 iunie 1937, p. 5255; „Dimineața”, XXXIII, nr. 10941, 8 iunie 1937, p. 4.

⁵⁸ „Timpul”, nr. 366, 12 mai 1938, p. 1.

(f. 15) (*Certificat de serviciu* f. 8, 10), unde a predat istorie și geografie, între 1934 - 1937, 1938 -1948.⁵⁹

Din mai 1940, Nifon Turtureanu era inspector ajutor administrativ la Inspectoratul școlar al Ținutului Marea.⁶⁰ Anul următor preia catedra pe care o ocupase Gheorghe Coriolan, care fusese pensionat.⁶¹ În 1943, era președintele Comitetului Școlar al Liceului constănțean.⁶² De pe 10 ianuarie 1944, locul lui Nicon Turtureanu, care „gera” liceul de băieți din Constanța și a cărei delegație expirase, a fost luat de N. Vasiliu.⁶³

Din 18 august 1938, profesorul definitiv de la Liceul „Mircea cel Bătrân” este numit inspector pentru învățământul secundar, „*delegat ca inspector ajutor administrativ în locul rămas vacant la Regiunea școlară a ținutului Constanța*”, „*ca ordonanțator secundar*” pentru regiunea amintită în timpul lipsei inspectorului general. În această calitate, era autorizat să aprobe cheltuieli, să emită și semneze mandate de plată, conform legii și în limita sumelor delegate de minister.⁶⁴ Din 1 octombrie 1943, Nicon Turtureanu demisionează din funcția de controlor, retrăgându-i-se delegația de inspecție, control și constatare la Legea nr. 282/1943.⁶⁵ Între 1938 - 1940, a fost numit inspector pentru învățământul secundar și delegat inspector ajutor administrativ la Inspectoratul școlar regional Constanța. Din acest ultim an, Inspectoratul a fost desființat (f. 17)⁶⁶, Nicon Turtureanu fiind rechemat la catedră din ianuarie 1941.⁶⁷

Nicon Turtureanu directorul Liceului „Mircea cel Bătrân” între 1940 - 1942, perioadă în care a fost și membru al Căminului Cultural al municipiului Constanța.

Scriitorul Pavel Chihaia își amintește de el ca fiind „*masiv, greoi, schiopătând puternic, fiind sistematic, la obiect și fără diversivni umoristice sau brutale, din cele care dădeau culoare unor expuneri, echilibrat și înțelept*”

De la formația instituțiilor din Imperiul Habsburgic a păstrat meticulozitatea. Îi apropia pe copii de istorie, apropiind această materie de sufletul copiilor. Un fost elev, C. Vișan, își amintește despre lecțiile lui, „*într-o limbă*

⁵⁹ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 305, 5 septembrie 1938, p. 4281; „România”, I, nr. 12, 13 iunie 1938, p. 14; Ion Faiter, *op. cit.*, p. 407.

⁶⁰ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 115, 19 mai 1940, p. 2362; nr. 218, 19 septembrie 1940, p. 5464.

⁶¹ *Loc. cit.*, nr. 205, 30 august 1941, p. 5102.

⁶² *Loc. cit.*, partea 2, nr. 91, 20 aprilie 1942.

⁶³ „Universul”, LXI, nr. 10, 11 ianuarie 1944, p. 3; „Curentul”, XVII, nr. 5712, 12 ianuarie 1944; „Viața”, IV, nr. 982, 10 ianuarie 1944, p. 4.

⁶⁴ „Monitorul Oficial”, partea 1, anul 106, nr. 193, 22 august 1938, p. 4007; nr. 201, 31 august 1938, p. 4211; nr. 288, 10 decembrie 1938; „Glasul Bucovinei”, XXI, nr. 5413, 24 august 1938, p. 2; „Viitorul”, XXX, nr. 9188, 24 august 1938, p. 4; „Dreptatea”, XII, nr. 3220, 23 august 1938, p. 1.

⁶⁵ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 260, 11 mai 1943, p. 10219.

⁶⁶ MINAC, inv. 3884.

⁶⁷ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 26, 31 ianuarie 1941, p. 478; „Curentul”, XIV, nr. 4658, 3 februarie 1941, p. 4.

colorată, presărată la aproape fiecare frază cu expresii arhaice, regionalisme ori maxime celebre. Avea un incomparabil dar de povestitor, o prestață care mă îndemna să-l compar cu G. Șincai, M. Kogălniceanu.”⁶⁸

PETRU IONESCU, profesor de franceză, filozofie și drept, s-a născut pe 7 iulie 1903, la Constanța, fiind de naționalitate română, religie ortodoxă.⁶⁹ Fiul lui, Cristian P. Ionescu, mărturisește că tatăl provenea dintr-o familie de origine spaniolă, stabilită la Constanța.⁷⁰

A urmat Școala Primară nr. 1 Constanța (1913) și a absolvit Liceul „Mircea cel Bătrân” Constanța (promoția 1922)⁷¹.

Și-a luat licența în Litere și Filozofie la Universitatea din București, pe care a absolvit-o, în septembrie 1925, cu Magna cum Laude. Doctoratul, susținut la Universitatea București, a fost luat, de asemenea, cu aceeași apreciere (mai 1928).

⁷²

S-a căsătorit, pe 15 iulie 1937, cu Victoria Corodeanu, casnică. La data completării Statului personal, 16 ianuarie 1939, nu aveau copii.

Petru Ionescu și-a efectuat serviciul militar la Școala de Ofițeri în rezervă Pitești, ajungând la gradul de sergent al Regimentul VI Gardă „Mihai Viteazu” București, contingent 1931 - 1932.

A urcat treptele în carieră: profesor suplinitor (15 ianuarie 1928 - 1 septembrie 1929), titular provizoriu (1 septembrie 1929 - 1 septembrie 1931), profesor definitiv (1 mai 1937 - 16 ianuarie 1939).

Profesorul Petru Ionescu a predat la: Liceul „Aurel Vlaicu” Orăștie – suplinitor franceză, filozofie (15 ianuarie 1926 - 1 septembrie 1929); Gimnaziul „Principele Nicolae” Sinaia – titular provizoriu franceză (1 septembrie 1929 - 31 decembrie 1930); Liceul „Gheorghe Lazăr” București – filozofie, drept (1 ianuarie - 1 septembrie 1931); Seminarul „Kezarie” Buzău – franceză (1 septembrie 1931 - 1 septembrie 1936); Liceul „Mircea cel Bătrân” Constanța - transferat definitiv, filozofie, drept (1 septembrie 1936 până la data semnării statului).⁷³ Între 1944 - 1945, a predat la Liceul „Gheorghe Șincai” București.⁷⁴

Vorbea fluent franceza și germana.⁷⁵ A fost muzeograf, bibliotecar, scriitor.⁷⁶

A publicat lucrări literare și de filozofie: un roman autobiografic sub pseudonimul Vladimir Sergiu, *Jurnalul unui om inutil* – 1936, care a obținut Premiul Academiei; *Ontologia umană și cunoașterea*, Fundația pentru Literatură și

⁶⁸ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 115

⁶⁹ MINAC, inv. 4840 Stat personal Petru Ionescu - 16 ianuarie 1939.

⁷⁰ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 107.

⁷¹ *Ibidem*, p. 419.

⁷² Afirmția conform căreia și-a luat doctoratul în Franța (Ion Faiter, *op. cit.*, p. 107) este eronată, dovadă fiind Statul de personal completat chiar de acesta.

⁷³ MINAC, inv. 4840 Stat personal Petru Ionescu - 16 ianuarie 1939

⁷⁴ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 107.

⁷⁵ MINAC, inv. 4840.

⁷⁶ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 107.

Artă „Regele Carol II” (1939), *Mișcare și repaus* (1942), *Muncitorul și soldatul* (1943), *Unitatea cunoașterii* (1944).

Petru Ionescu a colaborat la diferite reviste din țară și străinătate, folosind diferite pseudonime (Teofil Bartolomeu, Ion Petru Ionescu-Tomis, Petru-Tomis, Sergiu Vladimir): „Convorbiri literare”, „Gândirea”, „Pontice”, „Muncitorul român”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista de filosofie”, „Revista de pedagogie”, „Revista de psihologie”, „Revue de methapysique et de morale” Paris. A fost director al Revistei „Pontice” a ținutului Marea.⁷⁷

Ca profesor, a fost autor de manuale școlare (*Elemente de sociologie pentru uzul școlilor secunare de băieți și fete. Conform noilor programe analitice* (f.a) – reeditată de mai multe ori, *Psihologia comerțului și muncii: noțiuni de psihologie aplicată pentru uzul liceelor comerciale și industriale* – 1938 -). Este autorul imnului Liceului „Mirea cel Bătrân”.⁷⁸

Un fost elev își amintește: „profesor de elită...care, sinceri să fim, se cam plictisea, străduindu-se a coborî la nivelul nostru de cunoștințe, el simțind nevoia plutirii la altitudini mult mai mari”.⁷⁹

A decedat în 1979.

STAVRU TARASOV, profesor de desen și caligrafie, este considerat unul dintre marii artiști plastici ai Dobrogei și ai României. Despre această latură a lui Stavru Tarasov s-a scris mult.⁸⁰ Eu mă voi opri, însă, la profesor.

La data completării Statului personal - 12 decembrie 1938, era maestru la Gimnaziul Comercial de băieți din Constanța, cu completare la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța.

Născut pe 6 ianuarie 1883, în comuna C.A. Rosetti (Letea), județul Tulcea, Stavru Tarasov a fost de naționalitate și cetățenie română și religie creștin ortodoxă.

S-a căsătorit, pe 27 iunie 1920, cu Constanța Ionescu, casnică, cu care, la data completării documentului, avea o fiică, Zenovia-Maria, născută pe 22 septembrie 1921.

Din punctul de vedere al serviciului militar, avea gradul de sergent, contingentul 1905, la Regimentul 73 Infanterie Tulcea. A fost combatant în Primul Război Mondial.

Studiile primare le-a urmat la Școala primară Sulina (Certificatul nr. 61 din 4 iunie 1897), cele secundare la Școala Normală Galați (Certificatul nr. 54 din 18

⁷⁷ MINAC, inv. 4840 Stat personal 16 ianuarie 1939; Ion Faier, *Monografia Colegiului Național „Mircea cel Bătrân” Constanța*, Ed. Muntenia, Constanța, 2004, p. 107.

⁷⁸ Ion Faier, *op. cit.*, pp. 107-108.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ Despre artistul Stavru Tarasov, vezi, de exemplu, Aurel Ifrim, *Oarece înfățișări din Viața și Zugrăvelile unui pictor cu Alăută - Stavru Tarasov (1883-1961)*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2014.

iunie 1903). De asemenea, a urmat și Cursul Școlii de Arte Frumoase Iași (Certificatul nr. 41 din 20 iunie 1905).⁸¹

Considerat a avea un mare viitor ca violonist de Atanasie Teodorini, comisia formată din exigenți profesori universitari l-a acceptat direct în anul II la Disciplina Violină.⁸² A preferat însă desenul. A intrat prin concurs la Academia Regală de Arte Plastice din München, pe care a absolvit-o în 1919 (Diploma nr. 59 din 16 ianuarie 1922).⁸³ Aici studiază cu mari personalități în domeniu. Fiind considerat unul dintre marii desenați cunoscuți în această Academie, primește „Foaia de laudă Belobigung”.⁸⁴ Între februarie - 1 iulie 1915, a lucrat ca desenați la Compania Electro-Mecanique din Paris.

Stavru Tarasov a urmat și cursuri de specialitate - cursul de Pedagogie practică, la Școala Normală Galați (Certificatul nr. 672 din 3 iunie 1919) - și a trecut cu brio examenele de abilitare (Desen – București, 1919; Caligrafie – București, 1919 – sesiune extraordinară a Ministerului Instrucțiunii Publice).

A parcurs treptele profesoratului: profesor suplinitor: 15 septembrie 1918 - 1 septembrie 1919, profesor titular: 1 noiembrie 1919 - 1 noiembrie 1927, profesor titular definitiv: 1 noiembrie 1927.⁸⁵

Și-a început cariera didactică la școala primară comuna Periprava-Șfiștovca, județul Tulcea, ca învățător suplinitor de post vacant (1 septembrie 1915 - 1 septembrie 1916). Aici predă celor 7-8 copii care frecventau școala.

În august 1916, a fost chemat sub arme. Cum în zona Tulcei era încartiruită armată rusă, iar Tarasov vorbea fluent rusă, ucraineană, germană, franceză, greacă modernă, a fost mobilizat, ca translator, la Regimentul 73 din oraș. Însoțind trupele rusești în misiuni în Delta Dunării, i-a cucerit și pe ruși prin cântecele la chitară.⁸⁶

Întors din război, a predat, între 15 septembrie 1918 - 1 noiembrie 1919, Gimnaziul de băieți „Oituz” din Târgu Ocna. Aici a cunoscut-o pe Constanța Ionescu, cu care se va căsători în 1920 și vor avea o fată, Zenovia-Maria-Magdalena.⁸⁷

A predat, apoi, la Școala Normală de Băieți „Ștefan cel Mare” din Bacău – ca profesor provizoriu - și, ca învățător, la Tecuci și Bârlad (1 noiembrie 1919 - 1 septembrie 1920).⁸⁸ Va reveni la Gimnaziul din Târgu Ocna – provizoriu (1 septembrie 1920 - 1 septembrie 1925). Este mutat, apoi, la Liceul de băieți Tecuci -

⁸¹ MINAC, inv. 1501 - Stat personal Stavru Tarasov, 12 decembrie 1938; *Examenle de la șc. de Belle-Arte*, în „Evenimentul”, XII, nr. 100, 15 iunie 1904, p. 2.

⁸² Aurel Ifrim, *op. cit.*, pp. 8-9.

⁸³ MINAC, inv. 1501 .

⁸⁴ Ion Făiter, *op. cit.*, p. 113.

⁸⁵ MINAC.

⁸⁶ Aurel Ifrim, *op. cit.*, p. 11; MINAC, inv. 1501.

⁸⁷ Constanța Ionescu, născută în 1888, la Turnu Severin. A făcut parte, în Primul Război Mondial, din Brigada Surori de Caritate a reginei Maria și a fost răsplătită cu decorații și medalii. Cf. Garabet Kumbetlian, *Amintiri și povestiri*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 1918, p. 40.

⁸⁸ Aurel Ifrim, *op. cit.*, p. 12.

provizoriu (1 septembrie 1925 - 1 septembrie 1926); Liceul de băieți Bârlad - provizoriu, profesor definitiv asimilat la 1 noiembrie 1927 (1 septembrie 1926 - 1 septembrie 1928)⁸⁹, cu completare la Școala Comercială; Școala Normală de băieți Constanța – profesor definitiv (1 septembrie 1928 - 1 septembrie 1930), cu completare la Liceul „Mircea cel Bătrân”⁹⁰; Seminarul Teologic Constanța – încadrat prin desființarea Școlii Normale – profesor definitiv (1 septembrie 1930 - 1 ianuarie 1931)⁹¹; Seminarul Teologic Constanța (din 1 ianuarie 1931)⁹²; Școala Comercială elementară Constanța (1 ianuarie 1931 până la data completării Statului), cu completare la școala Superioară de Fete, apoi la Liceul „Mircea cel Bătrân” și la Liceul Comercial. În 1939, Tarasov Stavru a fost mutat de la gimnaziul comercial Constanța la catedra de desen-caligrafie a liceului de băieți Constanța.⁹³

A funcționat la Liceul „Mircea” între 1928 - 1929, 1933 - 1943.⁹⁴ În 1941, maestrul de desen și caligrafie de la liceul de băieți Constanța este pus provizoriu în retragere, pentru a-și aranja dosarul de pensie.⁹⁵ Se revine imediat însă, și Stavru Tarasov continuă să predea.⁹⁶

Profesorul și pictorul Stavro Tarasov nu a uitat însă de dragostea sa față de muzică: la șezătorile literare ale „Dobrogei literare”, cântă la vioară pentru invitați, mari scriitori și oameni de știință ai perioadei; după conferința Corporației ziariștilor români creștini, Stavru Tarasov va cânta la vioară, acompaniat la pian de prof. Pinellis.⁹⁷

⁸⁹ Din 1927, a predat, ca maestru definitiv pentru specialitățile desen și caligrafie, la liceul din Brăila cf. „Monitorul Oficial”, nr. 251, 12 noiembrie 1927, p. 1; *Noi profesori cu titlul definitiv*, în „Neamul Românesc”, XXII, nr. 167, 3 noiembrie 1927, p. 2.

⁹⁰ MINAC.

⁹¹ „Adevărul”, XLIII, partea 1, nr. 14321, 4 septembrie 1930.

⁹² Seminarul Teologic „Sfinții Constantin și Elena” se desființează pe 1 ianuarie, dar funcționează, pe cheltuială proprie, până pe 1 septembrie 1931. Despre istoria acestei instituții de învățământ, vezi Lavinia Gheorghe, *Seminarul Teologic „Sfinții Împărați Constantin și Elena” Constanța*, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, X-XIII, 2009-2012, pp. 293-316.

⁹³ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 152, 5 iulie 1939, p. 4230; *Transferările aprobate în învățământul secundar*, în „România”, II, nr. 372, 14 iunie 1939, p. 10.

⁹⁴ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 107; *Noui reîncadrări în învățământul secundar*, în „Universul”, XIX, nr. 232, 30 august 1931, p. 4; *Profesori utilizați*, în „Dimineața”, XXVII, nr. 8866, 31 august 1931, p. 7.

⁹⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 196, 20 august 1941, p. 4873; *Profesori puși în retragere pentru regularea drepturilor la pensie*, în „Viața”, I, nr. 135, 14 august 1941, p. 5; *Profesoare și profesori puși provizoriu în retragere*, în „Universul- Capitala”, LVIII, nr. 218, 14 august 1941, p. 8.

⁹⁶ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 219, 16 septembrie 1941, p. 5519.

⁹⁷ Ion Faiter, *op. cit.*, p. 114; *O interesantă conferință*, în „Viitorul”, XXVIII, nr. 8445, 8 martie 1936, p. 4; *Cinstirea scriitorilor și artiștilor dobrogeni*, în „Universul – provincie”, LIX, nr. 320, 22 noiembrie 1942, p. 6.

De-a lungul activității sale multilaterale, acesta a obținut: Bursa de studii a orașului Tulcea, Mențiunea și Medalia de bronz (clasa a II-a desen, Premiul pentru studii – desen - Munchen), medalia „Meritul Comercial și Industrial” cl. I.⁹⁸

Din 1945, din cauza bolii fetei sale, este nevoit să părăsească orașul de la malul mării, pentru a se muta la Brașov.⁹⁹

A murit în orașul de la poalele Tâmppei Brașov, pe 18 ianuarie 1961, fiind înmormântat la Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, alături de soția și fiica sa.¹⁰⁰

Foștii săi elevi își amintesc: „*La orele sale, după lecțiile ispititoare de istoria artei, obișnuia să ne schițeze, uluitor de rapid, portretul, speculând fiecăruia trăsăturile caricaturale. Ironia lui mușcătoare se manifesta mai cu seamă, atunci când era vorba de propri-i chip*”.¹⁰¹

Viitorul poet Grigore Sălceanu, îi făcea profesorului său portretul în versuri: „*Și cu ochii adânci, cu barbă, palid, Stavru Tarasov,/Din paletă scoate delta, marea, liliacul mov*”.¹⁰²

Aceștia sunt doar cinci dintre marii profesori ai Liceului/Colegiului „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Dascăli care au modelat generații de tineri și care, azi, sunt, pe nedrept, uitați.

FORGOTTEN TEACHERS OF INTERWAR CONSTANCE

-abstract-

Key Words: tribute; teachers; students; activity; forget

A tribute to some unjustly forgotten Constantinian teachers, teachers at the "Mircea cel Bătrân" High School in Constanta: Jules Berbier, Gheorghe Toma, Nicon Turtureanu, Petru Ionescu, Stavru Tarasov. The article presents an interesting foray into their professional lives, but also captures how these teachers were perceived by their students.

⁹⁸ „Monitorul Oficial”, partea 1, nr. 33, 10 februarie 1937, p. 1154.

⁹⁹ „Drum nou”, XVIII, nr. 4997, 20 ianuarie 1961, p. 4; Aurel Ifrim, *op. cit.*, p. 15; Ion Faier, *op. cit.*, p. 114.

¹⁰⁰ Aurel Ifrim, *op. cit.*, p.15.

¹⁰¹ „România de la Mare”, II, nr. 107, 16 decembrie 1935, p. 2.

¹⁰² Grigore Sălceanu, *Aere perennius*, în „România de la Mare”, V, nr. 6, 1996, p. 37.